

RIGORILE DREPTURILOR OMULUI ÎN CONJUNCTURA SECURITĂȚII NAȚIONALE

RIGORS OF HUMAN RIGHTS IN THE CONJUNCTURE OF NATIONAL SECURITY

CZU: 342.7:355.1

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7886122>

Vadim ENICOV¹

ABSTRACT. *The study aims to develop the concept of human rights in the contemporary context, broadening the perception and extent of protected values. In particular, the meaning of respect for human rights on the security situation is examined. The author argues the major influence that the respect or non-respect of human rights has on security by causing mass discontent, disorder, and possible overthrow of democratic political power. The situation in which the individual believes in the impossibility of guaranteeing his rights through legal methods – first of all through democratic and fair elections, secondly through fair justice – becomes explosive: the wronged personality manifests itself in the street. The opinions presented conclude the rigors of human rights as an important side for ensuring national security, following its conjuncture.*

Keywords: *human rights, personality, national security*

REZUMAT. *Studiul urmărește dezvoltarea conceptului drepturilor omului în contextul contemporan, lărgirea percepției și întinderii valorilor protejate. În special este examinată însemnătatea respectării drepturilor omului asupra stării de securitate. Autorul argumentează influența majoră pe care o are respectarea sau nerespectarea drepturilor omului asupra securității prin provocarea nemulțumirilor în masă, dezordinilor și posibile răsturnări a puterii politice democratice. Situația în care individul se încredințează de imposibilitatea garantării drepturilor sale prin metode legale – în primul rând prin alegeri democratice și corecte, în al doilea rând prin justiție echitabilă – devine explozivă: personalitatea nedreptățită se manifestă în stradă. Opiniile aduse concluzionează rigorile drepturilor omului ca o latură importantă pentru asigurarea securității naționale, urmărind conjunctura acesteia.*

Cuvinte-cheie: *drepturile omului, personalitate, securitatea națională*

Introducere

Începutul secolului XXI a marcat un interes sporit pentru asigurarea drepturilor și libertăților omului, respectiv securității persoanei. Au fost studiate diferite aspecte ale securității, fiind elaborate concepte noi. O particularitate distinctă a abordării contemporane a problemei rezidă în recunoașterea priorității intereselor persoanei și a drepturilor omului în contextul securității.

Promovarea tot mai perseverentă în ultimele decenii, la nivel mondial, a conceptului și a fenomenului securității a determinat majoritatea statelor să includă omul în politica lor de securitate. În principal, incluziunea se înfăptuiește

¹ Vadim ENICOV, Doctorand, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice a USM, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2723-315X> v.enicov@gmail.com

prin consolidarea mecanismelor de apărare a drepturilor și a libertăților omului: dreptul la viață, dreptul la proprietate, dreptul la integritate și altele. Totuși, chiar dacă instituția drepturilor omului rămâne un fundament și un mijloc important, aceasta nu este suficient pentru garantarea securității persoanei, în primul rând în accepțiunea sa subiectivă – ca sentiment personal.

Întru confirmarea acestei idei, subliniem că o componentă importantă a calității vieții omului este considerat sentimentul său de libertate și de protecție față de diferite pericole și amenințări. Aceasta este una din metodele de reducere a vulnerabilității persoanei față de riscurile contemporane. Una dintre probleme este că în Moldova lipsește o concepție clară a securității persoanei.

Dintr-un anumit punct de vedere, o astfel de carență a cadrului de securitate poate fi justificată prin faptul că nici la nivel de teorie noțiunea securității persoanei nu a fost dezvoltată, analizată și promovată. În cea mai mare parte, doctrina autohtonă a fost preocupată de problemele stringente ale securității naționale, în primul rând cu dimensiunea sa militară, apoi pe segmentul securității statului și a societății. Practic, securitatea persoanei ca dimensiune importantă a securității nu a primit atenția cuvenită.

Pentru clarificarea dependențelor între respectarea drepturilor, securitatea persoanei și securitatea națională a fost alcătuit acest studiu. Metodele sistemică, istorică și logică de cunoaștere științifică stau la baza analizei.

Aspecte ale securității

Este de menționat că sectorul de securitate cuprinde multiple aspecte ale activității umane, inclusiv activitatea economică, socială și altele, sub aspectul de protecție a acestora și asigurare a dezvoltării durabile. Datorită acestui fapt, sunt posibile clasificări ale domeniilor de securitate pe diferite criterii. Totodată, diverse aspecte ale securității corelează anumitor drepturi ale omului.

În continuare vom dezvolta elementele securității persoanei prin prisma prevederilor Strategiei securității naționale a Republicii Moldova [1], în accepțiunea valorilor protejate, gradându-le conform influenței fiecăruia asupra stării de securitate. Denumirile și gradarea rezultă din percepția și opinia noastră, care ne va ajuta să apreciem în ce măsură sistemul național de securitate dezvoltă, garantează și asigură securitatea persoanei, respectiv a drepturilor sale.

1. Securitatea politică – „posibilitatea de a trăi în societatea care recunoaște drepturile fundamentale ale omului (protecția acestora)”. Amenințările la adresa securității politice se caracterizează prin „persecuții politice, tortură sistematică, rele tratamente, represiunea persoanelor și a grupurilor de către stat, controlul ideologiei și al informațiilor” [2, p. 8].

În acest context, Strategia pune accentul doar pe stabilitatea politică, care presupune „necesitatea implementării normelor europene de dialog constructiv între formațiunile politice, în special între cele implicate în procesele electorale,

în scopul depășirii blocajelor care ar putea genera instabilitate politică” [1]. Din punctul nostru de vedere, este destul de evident decalajul dintre securitatea politică a persoanei ca un concept internațional și asigurarea stabilității politice ca direcție a politicii de securitate a Republicii Moldova [3, p. 92]. Prin urmare, cu referire la securitatea politică, Strategia urmează a fi completată în vederea asigurării securității persoanei față de asuprire, persecuție, represiune, parvenite din partea statului, chiar dacă asemenea pericole nu caracterizează ordinea de drept. În evoluția sa negativă, evenimentele anilor 2009 și 2019 demonstrează slăbiciunea sistemului politic moldovenesc, care poate degrada rapid la autoritarism, poate provoca revolte sociale și confruntări violente.

2. Securitatea economică a statului și a persoanei este văzută ca starea de asigurare a oamenilor cu un câștig sau un venit suficient pentru satisfacerea necesităților lor vitale, inclusiv venitul minim garantat [4]. O componentă fundamentală este protecția dreptului de proprietate. Asigurarea securității economice a persoanei este imposibilă fără securitatea economică a întregii comunități, implicit a statului, fiindcă economia este cooperare. La evaluarea factorilor ce amenință securitatea economică, prioritari sunt indicii economici, financiari și de șomaj – unul dintre principalii indicatori ai securității economice a omului. Respectiv, proprietatea și posibilitatea câștigului constituie condiții principale în prevenirea sărăciei și a consecințelor acesteia pentru om [2, p. 6] [5, p. 6]. Altă condiție obligatorie este securitatea energetică, care asigură atât activitatea economică, cât și bunăstarea individuală. Aceste aspecte preocupă statul la nivelul comunității.

Potrivit Strategiei securității naționale a Republicii Moldova, „securitatea economică reprezintă o parte componentă indispensabilă a securității naționale. Astfel, acțiunile autorităților administrației publice centrale vor fi orientate spre crearea unor condiții interne și externe care să asigure independența economiei naționale, o creștere economică durabilă, satisfacerea necesităților statului și ale cetățenilor, combaterea sărăciei, competitivitatea pe piețele externe”. Din punctul nostru de vedere, legiuitorul prezintă destul de vag securitatea economică a persoanei, practic ignorând asemenea amenințări precum șomajul și migrarea forțată [6, p. 10] [7, p. 20], care afectează destul de grav bunăstarea și nivelul de trai al persoanei.

Dincolo de aceasta, atragem atenția că de securitatea economică este strâns legată securitatea socială, care are ca obiect protejarea indivizilor față de riscurile inerente vieții sociale [8, p. 2] [9, p. 29]: boală, maternitate, invaliditate, deces, bătrânețe, care pot afecta persoanele, antrenând astfel reducerea sau pierderea câștigurilor; sau profesionale – accidente de muncă și boli profesionale. În pofida importanței sale deosebite [10, pp. 126-135] (componenta socială fiind o garanție acordată fiecărei persoane ca în orice împrejurare să dispună de mijloacele necesare pentru asigurarea propriei existențe și pe cea a familiei sale în condiții

decente [11, p. 2]), legiuitorul a omis să o prevadă și să o garanteze în textul Strategiei.

Totodată, unii cercetători au enunțat propunerea, pe care o considerăm judicioasă și o susținem, de completare a Strategiei „cu un compartiment aparte privind «Securitatea financiar-bancară»” [12, p. 47]. Susținem această propunere din considerentul importanței deosebite a securității financiar-bancare pentru securitatea economică a statului și securitatea națională în general. Importanța acesteia se demonstrează prin urmările grave pentru dezvoltarea politică, economică și umană a țării ale cazurilor de fraudă bancară mediatizate, numite generic „Furtul miliardului”. Analiza profundă a circumstanțelor și a urmărilor acestei fraude încă urmează să facă obiectul unei cercetări complexe.

3. Securitatea militară se asigură prin mijloace militare de către Forțele Armate. Acestea au misiunea apărării independenței, integrității teritoriale și suveranității statului; participarea la operații internaționale de pacificare; acordarea de sprijin autorităților civile în situații de criză [1, p. 15] [13]. Strategia securității naționale conține un șir de obiective și sarcini specifice instituțiilor militarizate ale statului. Buna funcționare a componentei militare a securității naționale tradițional este primordială pentru existența națiunii și, implicit, a persoanei. Menționăm dreptul fundamental la viață, doar că agresiunea militară pune în pericol întreaga comunitate sub multiple aspecte: viață, sănătate, dezvoltare economică, proprietate, sistem de guvernare. Anterior am argumentat că rolul componentei militare în ultimele decenii scade în toată lumea, cedând teren dezvoltării economice, stabilității politice și cooperării interstatale reciproc avantajoase. Tot în acest context se înscriu și eforturile conjugate de integrare regională și creștere a rolului organizațiilor mondiale. Înseși efectele globalizării reduc drastic aplicabilitatea intervenției armate. Cel puțin așa ar trebui să fie o abordare rațională a dezvoltării globale.

Însă, atacul armat al Federației Ruse asupra Ucrainei în iarna anului 2022 a readus capacitatea militară a statelor pe agenda imediată de asigurare a securității. Regimul dictatorial a demonstrat că, fără mecanisme de guvernare democratică prin control, limitări și balanțe, derapajele duc spre crime instituționalizate și războaie sângeroase. Evenimentele tragice din Ucraina au reactualizat importanța păstrării păcii și vieții oamenilor prin forța militară, iar alianța militară interguvernamentală a redevenit opțiunea de supraviețuire pentru multe state europene. Considerăm că lecția privitoare la legătura causală dintre regimurile autoritare și agresiunile militare armate încă urmează a fi învățată de umanitate. Studiile ample vor trebui să examineze eficiența organismelor internaționale în fața pericolului nuclear din partea dictatorilor; justificarea cooperării internaționale, inclusiv comerciale, cu regimurile nedemocratice; răspândirea tehnologiilor avansate în afara statelor cu mecanisme de control democratic eficient.

4. Securitatea fizică sau personală presupune „libertatea și protecția persoanei față de amenințările și violența fizică” [4]. Dincolo de această definiție formulată în Raportul de dezvoltare umană al Organizației Națiunilor Unite din anul 1994 [4], în doctrină sunt enunțate următoarele amenințări la adresa securității personale: „accidentele și catastrofele naturale și cele tehnogene; riscul accidentelor la locul de muncă, în transport, acasă; mortalitatea cauzată de accidentele rutiere; creșterea nivelului criminalității etc. În același timp, merită atenție asemenea amenințări precum violența statului (tortura fizică, munca forțată în zone de pericol sporit pentru viață și sănătate etc.), violența asupra copiilor și femeilor, violența la locul de muncă, creșterea violenței psihice ca trăsături caracteristice ale dezvoltării contemporane, ce prezintă pericol pentru viața și sănătatea persoanei” [2, pp. 6,7].

Tot în această categorie am include și securitatea alimentară, care presupune accesibilitatea principalelor produse alimentare, altfel spus cantitatea necesară și accesul liber la acestea, capacitatea populației de a le procura, accesibilitatea fizică și economică a produselor alimentare [4] [14]. Amenințările la adresa securității alimentare sunt evaluate în baza analizei următorilor indicatori: consumul zilnic de calorii în procente raportate la necesitățile minime, indicele producerii alimentelor pe cap de locuitor, coeficientul dependenței față de importul de produse alimentare [2, p. 5] [5, p. 6].

Potrivit Strategiei, „politica de stat va asigura deplina și eficienta gestionare a resurselor alimentare strategice. Credibilitatea, siguranța și calitatea produselor alimentare constituie criterii fundamentale cărora Republica Moldova li se va conforma pentru a asigura protecția sănătății consumatorului și competitivitatea produselor alimentare pe piețele interne și cele externe. Securitatea alimentară internă va reprezenta una din prioritățile dezvoltării sectorului agroindustrial. Principiul «de la produse alimentare sigure la un regim alimentar sănătos» va sta la baza dezvoltării politicilor și a planurilor de acțiuni, a elaborării și adoptării unui cadru normativ în domeniul calității, siguranței și al securității alimentare, precum și a protecției sănătății consumatorilor. În scopul protecției sănătății consumatorilor vor fi elaborate și implementate programe de monitorizare a amenințărilor din lanțul alimentar” [1].

În pofida recunoașterii unor importanți vectori ai securității alimentare precum: asigurarea calității produselor alimentare, protecția sănătății consumatorilor și a competitivității produselor alimentare pe piața internă și externă, totuși trebuie subliniat că Strategia nu prevede un asemenea aspect important precum este puterea de cumpărare a populației (accesul fizic și economic la alimente) [6, p. 10] [15, p. 6], ceea ce face ca securitatea alimentară a persoanelor să fie extrem de fragilă.

5. Securitatea informațională este un fenomen relativ nou, apărut odată cu dezvoltarea vertiginoasă a tehnologiilor informaționale în ultimele câteva dece-

nii. Tehnologiile noi, mobilitatea, internetul și accesibilitatea dispozitivelor digitale, au provocat o adevărată explozie informațională. Incontestabil, informația a oferit nenumărate beneficii întregii omeniri și fiecărui individ în parte, animând creșterea nivelului de viață și a calității în mai toate domeniile de activitate umană. Dar, pe lângă beneficii, au luat amploare anumite tehnici și procedee dăunătoare, care pot și trebuie să fie contracarate. Protecția datelor cu caracter personal a devenit o prioritate informațională.

Brusc a devenit clar că fiecare persoană are acces nelimitat și suportă o avalanșă informațională livrată de rețele sociale, aplicații de mesagerie, bloguri și site-uri informaționale, toate acestea pe lângă mijloacele de informare tradiționale – presă, radio și televiziune. Mulți au devenit victime ale informatizării manipulatorii, eronate sau criminale. Victimele suportă prejudicii financiare, acceptă și adoptă practici dăunătoare în domeniul sănătății, însușesc opțiuni politice dezavantajoase. În acest context, sunt necesare eforturi conjugate ale autorităților statului pentru reglementare și ale societății civile pentru educare, îndreptate spre cultivarea informatizării conștiente. După cum menționează cercetătorul S. Sprincean în lucrarea sa „Implicații securitare ale politicilor de promovare a drepturilor omului”, pentru a obține un efect durabil al securizării informaționale a unui spațiu cu repercusiuni clare asupra siguranței pe termen lung a cetățenilor, se cere participarea și implicarea societății civile, a opiniei publice nu doar în contextul diversificării surselor de informare, ci și în identificarea și anihilarea cauzelor dezinformării și manipulării premeditate [16, p. 48].

6. Securitatea medicală sau securitatea ocrotirii sănătății reprezintă „protecția omului față de riscurile de îmbolnăvire, altfel spus posibilitatea de a trăi într-un mediu sigur pentru sănătate, accesibilitatea serviciilor medicale (libertatea relativă față de îmbolnăviri și contaminări)” [4]. Amenințările securității ocrotirii sănătății cuprind condițiile nefavorabile de viață: alimentație necorespunzătoare, condiții de muncă nocive, venituri mici și instabile, sărăcia și accesul redus la serviciile medicale eficiente. În același timp, principalele riscuri pentru sănătate sunt: poluarea mediului de viață (a solului, a apei potabile, a aerului atmosferic, poluarea radiologică și chimică a alimentelor), noile biotehnologii, mortalitatea maternă etc. [2, p. 6].

Anul 2020, odată cu declanșarea pandemiei Covid-19, a sporit rapid conștientizarea importanței securității medicale. A explodat interesul acordat de societate, de autoritățile publice și de persoanele particulare asigurării sau recuperării sănătății, cercetărilor științifice în domeniul medicinei și rezultatelor acestora. Au crescut vertiginos investițiile financiare în aceste domenii de activitate, fiind susținute de nevoia unor soluții rapide și durabile. Deși, cerințele de „rapid” și „durabil” rar sunt compatibile. Apreciem ca fiind justificată atenția acordată acestor dimensiuni ale securității persoanei, iar statul trebuie să asigure suportul legal necesar bunei funcționări a domeniului și protejării acestuia.

Pentru asigurarea securității sănătății persoanei, Strategia prevede [1] [13]: „reducerea răspândirii bolilor prin elaborarea și implementarea unor politici și programe naționale de profilaxie primară și secundară, inclusiv prin promovarea sănătății, prin informarea și modificarea comportamentelor de risc, prin extinderea vaccinării profilactice, prin mărirea potențialului de intervenție pentru detectarea, localizarea și lichidarea focarelor epidemice, prin cooperare internațională în scopul protecției teritoriului țării de importul și de răspândirea maladiilor transmisibile, prin implementarea Regulamentului Sanitar International; menținerea sănătății publice prin dezvoltarea capacităților de adaptare și de răspuns la un șir de factori ambientali și sociali, cum ar fi poluarea apei potabile, schimbarea climei, utilizarea substanțelor și a deșeurilor chimice toxice, și prin realizarea măsurilor de prevenire a maladiilor condiționate de acești factori; monitorizarea permanentă a răspândirii infecției HIV/SIDA, stabilizarea situației epidemice a tuberculozei”. De această dată, în opinia noastră, a fost trecut cu vederea un asemenea aspect important precum asigurarea accesibilității serviciilor medicale eficiente – factor absolut necesar pentru garantarea corespunzătoare a securității ocrotirii sănătății [6, p. 10] [7, p. 20]. Aceste concepții și reglementări trebuie actualizate în lumina efectelor provocate de pandemia Covid-19.

7. Securitatea socială sau societală și culturală presupune dezvoltarea coeziunii sociale, susținerea persoanelor defavorizate, a toleranței și a respectului reciproc. Pentru asigurarea securității culturale și societale, Strategia prevede obligația statului „să garanteze drepturile reprezentanților minorităților etnice și ale diferitelor grupuri sociale minoritare; să sprijine informarea societății despre istoria și cultura țării, despre procesele politice, despre posibilitățile și drepturile participării la aceste procese, stimulând astfel spiritul civic și implicarea civilă; să respecte în procesul integrării minorităților etnice în societate identitatea lor culturală și lingvistică; să promoveze în sistemul educațional însușirea limbii de stat a Republicii Moldova, a limbilor minorităților naționale, facilitând astfel integrarea socială; să asigure respectarea dreptului cetățenilor Republicii Moldova la libertatea conștiinței și a religiei, să creeze condițiile necesare pentru funcționarea pe teritoriul țării a cultelor care respectă legislația națională. O atenție distinctă se acordă: combaterii tabagismului; consumului abuziv de alcool; tratamentului bolnavilor de alcoolism și de narcomanie; măsurilor de prevenire a proliferării narcoticelor etc.” [1]. S-au expus opinii că aceste ultime pericole și amenințări pot fi catalogate la categoria securității criminologice (după cum se susține și în doctrină [17, p. 41]), și nu la securitatea societală, întrucât securitatea persoanei poate fi amenințată nu de societate, ci de fenomenele negative deviate din cadrul acesteia. Nu susținem această opinie, concretizând că protecția împotriva atacurilor criminale se încadrează în securitatea fizică. Totodată, subliniem că într-o societate incluzivă și tolerantă fenomenele criminale au mai puține șanse de răspândire.

Tot în această categorie am include și securitatea ecologică, deoarece este un factor ce asigură dezvoltarea armonioasă a societății. Libertatea și protecția față de amenințările poluării mediului, în special, presupun „beneficierea de aer curat și apă nepoluată; posibilitatea obținerii de alimente ecologic pure; posibilitatea de a trai în condiții care nu prezintă pericol ecologic pentru sănătate (locuință, condiții de muncă etc.); protecția față de catastrofe ecologice (accesibilitatea apei curate și a aerului curat, sistemul de utilizare a pământului care să mențină fertilitatea solului)” [4]. Amenințările orientate împotriva securității ecologice sunt determinate prin prisma nivelului de poluare radioactivă sau chimică a mediului, a radiației geomagnetice și electromagnetice [5, p. 5] [2, p. 6]. Totuși, odată cu efectele încălzirii globale, securitatea ecologică pare să migreze spre domeniul economic, implicând costuri și prejudicii neordinare.

În scopul asigurării securității ecologice în context transfrontalier, regional și internațional, Strategia prevede luarea următoarelor măsuri [1]: „armonizarea legislației naționale din domeniul protecției mediului la Directivele Europene; monitorizarea și prevenirea proceselor geologice periculoase; monitorizarea și prognozarea hazardurilor naturale periculoase; reducerea poluării componentelor de mediu ca rezultat al activității antropogene; asigurarea informării operative în cazul poluării accidentale a componentelor de mediu; reducerea și eliminarea impactului substanțelor chimice toxice asupra mediului și a sănătății populației; remediarea terenurilor contaminate cu poluanți organici persistenti”. Observăm că în acest domeniu este prevăzut cel mai complex sistem de măsuri de asigurare a securității. Cu toate acestea însă, este eludată posibilitatea recuperării prejudiciilor cauzate persoanei prin acțiunea negativă a factorilor ecologici [6, p. 10], lacună care – în opinia noastră – necesită a fi înlăturată.

Potrivit Strategiei securității naționale, pentru securitatea personală a omului sunt necesare măsuri de asigurare a „apărării vieții, sănătății, onoarei, demnității, drepturilor, libertăților, intereselor și averii cetățenilor de atentate criminale, prevenirea și curmarea infracțiunilor, menținerea ordinii publice și securitatea publică, supravegherea de stat în domeniul protecției civile și al apărării împotriva incendiilor pe întreg teritoriul țării; intensificarea eforturilor de reducere a fenomenului infracțional, a gradului de victimizare și intensificarea eforturilor de sporire a securității și a ordinii publice pentru asigurarea protecției cetățenilor, inviolabilității proprietății și a celorlalte valori patrimoniale și nepatrimoniale” [1]. Din câte se poate observa, securitatea personală formulată în textul Strategiei cuprinde în esență cel puțin două componente importante: securitatea criminologică (ca o stare de protecție a persoanei, a societății și a statului față de atentatele criminale) [17, pp. 38-42] și protecția persoanei în caz de situații excepționale (cu caracter natural sau tehnogen). Mai mult, legiuitorul atribuie la categoria securității personale și „inviolabilitatea proprietății și a altor valori patrimoniale și nepatrimoniale ale persoanei”, ceea ce denotă o extindere a conținutului acesteia.

Totodată, în opinia noastră, formula folosită de legiuitor pentru a garanta securitatea persoanei în conținutul Strategiei securității naționale a Republicii Moldova este una prea generală și departe de a fi suficientă și efectivă. După cum s-a putut observa din cele expuse mai sus, practic fiecare dimensiune a securității expusă în Strategie este afectată de carențe și necesită completări substanțiale.

În acest context trebuie să repetăm că un important component al securității persoanei în Republica Moldova constă în obligația respectării drepturilor și libertăților omului în contextul asigurării securității statului. Astfel, potrivit art. 7 din Legea securității statului, nr. 618/1995 [18], „respectarea și ocrotirea drepturilor și libertăților omului constituie una dintre îndatoririle principale ale statului; activitatea de asigurare a securității statului nu poate leza drepturile și libertățile legitime ale omului”.

Respectiv, nu se admite: „amestecul în viața familială și particulară; încălcarea dreptului de proprietate privată; acțiuni ce atentează la onoarea și demnitatea omului, dacă acesta nu a săvârșit vreo faptă ce prezintă, conform legii, o amenințare la adresa securității statului; urmărirea pentru exprimarea liberă a opiniilor sale politice și religioase. Limitarea drepturilor și libertăților omului se efectuează în strictă corespundere cu legislația. Statul asigură secretul scrisorilor, telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare”.

În același timp, „persoana care consideră că drepturile și libertățile ei legitime au fost lezate sau exercitarea lor a fost limitată în mod neîntemeiat sau a fost încălcată procedura exercitării lor de către organul (persoana oficială) care a exercitat măsuri de asigurare a securității statului, are dreptul să se adreseze în organul securității statului ierarhic superior, la procuratură sau în instanța judecătorească în modul stabilit de legislație, autorități obligate să întreprindă măsuri în scopul restabilirii depline a drepturilor și libertăților lezate ale persoanei, cu repararea prejudiciului material și moral în conformitate cu legislația”.

Semnificația distinctă a prevederilor citate rezidă în faptul că practic se interzice asigurarea securității statului prin măsuri de natură să încalce sau să vatăme drepturile și libertățile persoanei. Prin urmare, legiuitorul recunoaște valoarea deosebită a drepturilor omului și în condițiile în care există anumite amenințări și pericole la adresa securității statului. Este un moment, desigur, foarte important, doar că el nu echilibrează raportul dintre securitatea statului și securitatea persoanei, aceasta din urmă rămânând și în continuare cu mult mai puțin dezvoltată spre deosebire de securitatea statului.

În concluzia cercetării acestui subiect, ținem să subliniem că, în prezent, Republica Moldova se dezvoltă potrivit standardelor recunoscute la nivel internațional, inclusiv în materia drepturilor omului. Dar, în pofida consacării la nivel constituțional și legislativ a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, precum și a altor valori democratice, lipsește o concepție clară a securității per-

soanei, care să prevadă protecția persoanei față de diferite amenințări și pericole, prin aceasta garantându-se dezvoltarea liberă și durabilă [6, p. 8] [7, pp. 19-22] [3, p. 94]. Mai mult, se poate susține că chiar și după 30 de ani de independență a statului Republica Moldova, nu există o viziune comună și generală cu privire la evoluția politicii naționale în domeniul securității umane [19, p. 88].

În context, susținem opinia specialiștilor care subliniază că „securitatea umană este unul dintre cele mai importante repere în procesul de dezvoltare a societății, iar neținându-se seama de această componentă, procesul evolutiv ar stagna. De aceea, politicile publice care ținesc protecția drepturilor și libertăților cetățenești, concomitent cu realizarea securității naționale, necesită o schimbare de paradigmă și regândirea sistemului de securitate națională. Eficiența sectorului de securitate națională se cuantifică, în valoare reală, în indicatori de securitate umană. Legislația în materie trebuie să țină seamă de acest adevăr fundamental” [20].

Rigorile drepturilor omului în conjunctura securității naționale

Ignorarea dimensiunii securității persoanei de către autoritățile publice a generat mai multe tensiuni sociale și chiar revolte în masă, unul din exemple fiind revoluția Twitter din 7 aprilie 2009. Manifestările provocate de nemulțumirea oamenilor de rezultatele alegerilor din data de 5 aprilie a aceluiași an nu au avut un centru unic de comandă, ci s-au constituit dintr-o sumă de individualități indignate de încălcarea drepturilor lor și îndreptate spre apărarea acestor drepturi. Suntem ferm convinși că una dintre cauzele principale ale acelor evenimente a fost ignorarea sistematică și sistemică a drepturilor și a intereselor omului și cetățeanului, precum și corupția pătrunzătoare care o însoțește. Or, situația în care individul se încredințează de imposibilitatea garantării drepturilor sale prin metode legale – în primul rând prin alegeri democratice și corecte, în al doilea rând prin justiție echitabilă – devine explozivă: personalitatea nedreptățită se manifestă în stradă.

Atragem atenția asupra faptului că observatorii acreditați la alegerile parlamentare din 5 aprilie 2009, precum și raportul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, au adus calificări pozitive scrutinului și procesului de votare, dar sentimentul cetățenilor a fost unul invers. Acest sentiment l-au confirmat câteva organizații ale societății civile, printre care Asociația Promo-Lex, care au calificat scrutinul ca fiind incorect, parțial liber, cu posibilități de manipulare.

Atitudinea omului față de realitate devine uneori mai importantă decât realitatea. Curtea Europeană a Drepturilor Omului în nenumărate rânduri a subliniat că justiția trebuie să fie nu doar făcută, dar și vizualizată. Dreptatea este un sentiment fundamental al ființei umane, care îi formează atitudinea. Sentimentul nedreptății nu trebuie neglijat, el trebuie reparat.

Ne îngrijorează faptul că în Republica Moldova respectul pentru drepturile omului, ca proces de consolidare a legalității, nu a devenit un imperativ și nu a devenit durabil. Declarația Parlamentului din 8 iunie 2019 despre caracterul captiv al statului demonstrează univoc starea deplorabilă a securității. Societatea moldovenească iarăși a eșuat să asigure administrarea electorală credibilă, legalitatea și respectul drepturilor omului ca fundamente ale democrației. Iar slăbiciunile societății servesc drept teren fertil pentru unii indivizi criminali cu porniri autocrate.

Evident, problema securității persoanei, de rând cu eforturile de consolidare a ordinii de drept, devine una centrală și solicită o atenție sporită atât din partea mediului academic, cât și din partea autorităților publice. Garantarea și asigurarea securității persoanei trebuie văzute ca o menire fundamentală a ordinii de drept, dar nu ca una complementară securității statului, exclusivă propriei conservări și reproduceri. Devine clar că cea mai relevantă dovadă a eficienței statului va fi conturarea unei concepții clare a securității persoanei și promovarea politicilor eficiente de asigurare a acesteia. [21]

În acest context, cea mai mare responsabilitate îi revine doctrinei autohtone, care trebuie să construiască fundamentul științific necesar pentru conturarea practică a concepției securității persoanei și promovarea acesteia prin reglementările de securitate. Spectrul problemelor ce trebuie abordate în acest scop este unul foarte larg, începând de la însăși conceptele de securitate și de securitate a persoanei; locul securității persoanei în cadrul securității naționale; continuând cu dimensiunile concrete ale securității identificate în legislație – pericolele ce pot amenința securitatea persoanei pe diferite dimensiuni ale acesteia, pornind de la rigorile drepturilor fundamentale; finalizând cu argumentarea rolului dreptului în garantarea și asigurarea efectivă a drepturilor și securității persoanei într-un stat modern.

Concluzii

Republica Moldova se dezvoltă ca stat și entitate organizațională în concordanță cu standardele aplicate la nivel internațional, inclusiv în materia drepturilor omului. Dar, în evoluția consacrării constituționale și legislative a drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului, precum și a altor valori democratice, statul are nevoie de o concepție definită a drepturilor omului în conjunctura securității naționale.

Acest din urmă aspect a devenit în ultima perioadă extrem de actual, suscitând interesul cercetătorilor care au pus problema recunoașterii unui drept la securitate a persoanei, pe care statul trebuie să-l garanteze și să-l asigure. Totodată, dreptul la securitate intercalează cu respectarea drepturilor fundamentale. Iar, ignorarea rigorilor drepturilor omului afectează multiple aspecte ale securității, cu potențial de subminare a securității naționale.

Referinte bibliografice:

1. Strategia securității naționale a Republicii Moldova. Hotărârea Parlamentului nr. 153 din 15.07.2011. p.12 Disponibil în: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105346&lang=ro.
2. ЗЕРКАЛОВ, Д.В. Социальная безопасность. Монография. Киев: Основа, 2012, pp. 530 p. ISBN 978-966-699-651-3.
3. ENICOV, V. Elemente de teorie a securității juridice a persoanei. Chișinău: Print-Caro. 2018. 266 p. ISBN 978-9975-56-573-8.
4. Raport de Dezvoltare Umană. Noi Dimensiuni ale Securității Umane 1994. 136 p. Disponibil în: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf.
5. ЗЕРКАЛОВ, Д.В. Социальная безопасность и права человека. pp. 154. Монография. Киев: Основа, 2013. 670 p. ISBN 978-966-699-711-4.
6. ЕНИКОВ, В.; КОСТАКИ, Г. Безопасность человека в системе национальной безопасности. In: Jurnal juridic național: teorie și practică. 2014, nr. 4. pp. 8-13. ISSN 1810-309X.
7. ENICOV, V. Securitatea persoanei ca element component al securității naționale. In: Legea și Viața. 2015, nr. 2, pp. 18-23. ISSN 1810-309X.
8. ȚICLEA, AL.; Georgescu L. Dreptul securității sociale. București: Universul Juridic, 2016., pp. 488 ISBN 978-606-673-760-9.
9. MEUNIER, F. Droit sociale. 2e éd. Paris: Litec, 1991. Les jeunes et l'emploi: aux uns la sécurité, aux autres la dérive. , pp. 652 ISSN 0759-6340.
10. IACUB, I. Dreptul persoanei la securitate socială: conținut și garanții constituționale. In: “Rolul instituțiilor democratice în protecția drepturilor omului. Materialele mesei rotunde cu participare internațională din 11.12.2015. Chișinău: AAP, 2016” pp. 126-135. ISBN 978- 9975-115-99-5.
11. DUPEYROUX, J.-J.; BORGETTO, M.; LAFORE, R.; RUELLAN, R. Droit de la sécurité sociale. 14e éd. Paris: Dalloz, 2001. 1300 p. ISBN 9782247138555.
12. GUȘTIUC, A.; GUȘTIUC, L.; TÎȘCUL, C. Sectorul bancar al Republicii Moldova – principala amenințare în adresa procesului de implementare a Acordului de Asociere RM–UE. In: Societatea civilă și statul de drept, Administrarea Publică. 2015, nr. 3(87), pp. 41- 52. ISSN 1813-8489.

13. Doctrina militară a Republicii Moldova. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 482 din 06.06.1995. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 38-39 din 14.07.1995. Disponibil în: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=60538&lang=ro.
14. Raport Național de Dezvoltare Umană Tranziția și Securitate Umană Moldova, 1999. Disponibil în: <http://hdr.undp.org/en/content/transition-and-human-security-moldova-1999>.
15. COSTACHI, GH. Securitatea persoanei reflectată în concepția internațională a securității umane și Strategia securității naționale a Republicii Moldova. In: Jurnalul juridic național: teorie și practică. 2018, nr. 3, pp. 4-9. ISSN 1810-309X.
16. SPRINCEAN, S.; CATAN, A. Implicații securitare ale politicilor de promovare a drepturilor omului. In: Vector European. 2021, nr. 1, pp. 46-49. ISSN 2345-1106. ISSNe 2587-358X.
17. IACUB, I. Spre o teorie a securității criminologice. In: Закон и жизнь. 2014, nr. 7, pp. 38- 42. ISSN 1810-3081.
18. Legea securității statului, nr. 618 din 31.10.1995. In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 10-11, 1997. Disponibil în: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=124125&lang=ro.
19. SPRINCEAN, S. Problematika securității umane în contextul evoluției societății contemporane. In: Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale. Coord. V. Varzari. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, 2016, pp. 77-94. ISBN 978-9975-9761-8-3.
20. NEAG, M.; COMAN, D. Drepturile omului și perspectiva securității individuale. Studiu publicat pe pagina Asociației Române de Drept Umanitar, filiala Prahova. Disponibil în: <http://www.arduph.ro/domenii/protectie-persoane-si-bunuri/drepturile-omului-la-pace/drepturile-omului-si-perspectiva-securitatii-individuale/>
21. ENICOV V., Securitatea juridică a persoanei în Republica Molodva: dimensiuni constituționale. Teză de doctor în drept. Chișinău. 2022. CZU: 342.7:342.5(478) (043.2).